

PROBLÉMAFA

Jó gyakorlat leírás – „Gyermekek és Diákok Hangja” projekt nap | 1 × 90 perc | 9–13. évfolyam

A program rövid összefoglalása

A foglalkozás célja, hogy a diákok egy általuk fontosnak tartott iskolai problémát mélyebben körbejárjanak: azonosítsák a probléma lehetséges okait és következményeit, majd ezt egy „problémafa” formájában, vizuálisan is megjelenítsék. A folyamat végeredménye csapatonként egy megrajzolt problémafa, amely alapot adhat a probléma további, megoldásközpontú feldolgozásához.

A program keretei

Célcsoport: 9–13. évfolyamos középiskolás diákok (kb. 15–21 évesek); a felhívás kategóriái közül a 9–10. és a 11–13. évfolyamos korosztályt érinti.

Javasolt csoportlétszám: 16–30 fő egy osztály- vagy csoportközösségből, 4–5 fős kiscsoportokra (kb. 4–6 csapatra) bontva.

Megvalósítási keret: Gyermekek és Diákok Hangja témanap; önállóan is megvalósítható, illetve kapcsolódhat egy korábbi problémafeltáró vagy témaválasztó alkalomhoz, ha a csapatok már kialakultak.

A facilitátor személye: a foglalkozást az iskola egy tanára, szociális munkása vagy más, a diákok által ismert és elfogadott dolgozója vezeti facilitátorként; külső szakember bevonása nem szükséges a megvalósításhoz.

Időkeret: 1 × 90 perc, egy alkalom.

A program céljai

A foglalkozás az alábbi kérdések megválaszolására ad lehetőséget a diákok számára:

- Hogyan lehet egy iskolai problémát minél konkrétabban, a célcsoport szemszögéből megfogalmazni?
- Milyen mélyebb okok húzódnak egy iskolai probléma mögött, és milyen következményekkel járhat, ha nem foglalkozunk vele?
- Hogyan lehet rangsorolni és megindokolni, hogy egy probléma okai közül melyik a legfontosabb?
- Hogyan lehet rövid idő alatt, magabiztosan bemutatni egy csapatmunka eredményét mások előtt?

Módszertani leírás

Szakasz	Idő	Munkaforma
1. Bevezetés és csapatalakítás	10 perc	Beszélgetőkör
2. Kreatív problémakeresés	20 perc	Egyéni ötletelés + kiscsoportos megbeszélés
3. A problémafa elkészítése	35 perc	Kiscsoportos alkotómunka, projektmunka
4. Felkészülés a bemutatóra	5 perc	Kiscsoportos egyeztetés
5. Bemutatás	15 perc	Rövid prezentáció, plenáris
6. Zárás és összegzés	5 perc	Beszélgetőkör

1. Bevezetés és csapatalakítás (10 perc, beszélgetőkör)

Menete: A facilitátor röviden ismerteti a foglalkozás menetét és célját: minden csapat egy általa fontosnak tartott iskolai problémát fog mélyebben körüljárni, majd „problémafa” formájában bemutatni. Először gyors témaválasztással alakulnak csapatok. A facilitátor kimondja a közös kereteket: nincs jó vagy rossz válasz, egymást meghallgatjuk, tegeződünk.

Cél: A csapatok összeállítása és a gyors témaválasztás. A rövid, gyors indítás fontos, mert a feladat érdemi részének (problémakeresés, fa építése, bemutató) időkerete szoros – a cél tudatosítása segít abban, hogy a csapatok ne vesszenek el a részletekben. A rugalmas csapatalakítási lehetőség biztosítja, hogy a foglalkozás önmagában is, illetve korábbi alkalomra építve is megvalósítható legyen.

Beépített kérdés: „Mi az, amiről szívesen mesélnél a suliddal kapcsolatban – jó vagy rossz élmény egyaránt lehet?” – ez ráhangol a következő lépésre.

2. Kreatív problémakeresés (20 perc, egyéni ötletelés + kiscsoportos megbeszélés)

Menete: A csoportok tagjai egyénileg post-itekre írják azokat az iskolai problémákat, amelyeket a csapat témájával kapcsolatban fontosnak tartanak (5 perc, egyéni ötletelés). Ezután a csapat megosztja egymással a cetliket, csoportosítja a hasonló gondolatokat, és közösen kiválasztja, illetve minél konkrétabban megfogalmazza azt az egy problémát, amelyet a célcsoportjuk (pl. egy adott évfolyam vagy iskolai közösség) szemszögéből a legfontosabbnak tartanak (15 perc).

Cél: Közösen megfogalmazni egy problémát, aminek az okait és a következményeit a későbbiekben megvizsgáljuk. A csendes, egyéni ötletelés biztosítja, hogy mindenki hozzátegye a saját tapasztalatát, és ne csak a lehangosabb vélemény érvényesüljön. Az egyéni ötletek alapján meghatározott közös probléma minél konkrétabb megfogalmazása elengedhetetlen ahhoz, hogy a következő lépésben valódi, mélyreható ok-okozati elemzést lehessen végezni.

Beépített kérdés: „Miért pont ez a probléma a legfontosabb számotokra a többi felmerült gondolat közül?”

3. A problémafa elkészítése (35 perc, kiscsoportos alkotómunka, projektmunka)

Menete: A csapat egy flipchart papírra fát rajzol. A fa törzsére felírják a kiválasztott, konkrétan megfogalmazott problémát. A gyökerekhez (okok) legalább 3, egymástól különböző okot azonosítanak post-iteken, amelyek a probléma kiváltó okai lehetnek; a lombkoronához (következmények) legalább 3 post-itet helyeznek el, amelyek a probléma lehetséges következményeit mutatják be. Ezután átbeszéljük és megjelöljük, szerintük melyik ok vagy okok a legfontosabbak, és röviden megindokolják, miért.

Cél: A fa metafora segítségével vizuálisan szemléltetni az ok-okozati összefüggéseket: gyökerek nélkül nincs törzs, törzs nélkül nincs lombkorona – ez segít a diákoknak megérteni, hogy egy iskolai probléma ritkán önmagában áll, hanem mélyebb okokból fakad és további hatásokkal jár. A legalább 3-3 elem megkövetelése arra ösztönzi a csapatot, hogy ne álljanak meg az első, legkézenfekvőbb válasznál. A legfontosabb okok kijelölése és indoklása előkészíti a további, megoldásközpontú munkát.

Beépített kérdés: „Ha csak egyetlen okot orvosolhatnátok a gyökerek közül, melyiket választanátok, és miért éppen azt?”

4. Felkészülés a bemutatóra (5 perc, kiscsoportos egyeztetés)

Menete: A csapatok röviden megbeszélnek, hogy fogják tartani a bemutatót: ki mit mond el belőle és milyen sorrendben mutatják be a fát: probléma (törzs) → okok (gyökerek) → következmények (lombkorona) → a legfontosabbnak tartott ok és annak indoklása.

Cél: A megosztás lehetőséget ad arra, hogy a diákok mások szemszögéből is lássák, milyen sokféle probléma él egy iskolán belül. Ez tágitja a saját nézőpontjukat, és felkészíti őket arra, hogy a probléma további feldolgozásakor és a lehetséges megoldásokban gondolkodjanak.

Beépített kérdés: „Mit szeretnétek, hogy a hallgatóság leginkább megjegyezzen a bemutatótokból? Mi tetszett legjobban a többi csapat problémájában? A problémák feltárása során felmerültek bennetek megoldási javaslatok is?”

5. Bemutató (15 perc, rövid prezentáció, plenáris)

Menete: Csapatonként kb. 3 perces bemutató a teljes csoport előtt, a problémafa alapján.

Cél: A rövid, kötött időkeretű prezentációval nyilvános megszólalási helyzetet teremteni: arra készíti a csapatot, hogy a hosszabb közös munka eredményét lényegre törően, érthetően fogalmazza meg mások számára. Ez fejleszti az érvelési és

előadói készségeket, és gyakorlást ad abban, hogyan lehet rövid idő alatt, magabiztosan, felkészülten megszólalni egy csoport előtt.

Beépített kérdés: „Mi volt közös a különböző csapatok problémáiban? Volt olyan ok vagy következmény, ami több fán is megjelent?”

6. Zárás és összegzés (5 perc, beszélgetőkör)

Menete: Rövid záró kör: mi volt a legfontosabb felismerés a mai munka során.

Cél: A tudatos lezárás segít összekapcsolni az elemző munkát (ok-okozati gondolkodás) a személyes tanulással, és biztonságos keretek között zárja le a foglalkozást.

Beépített kérdés: „Mit vinnél magaddal erről a foglalkozásról az iskolai mindennapokba?”

Az eredmények dokumentálásának módja

- A csapatok problémáinak lefotózása a foglalkozás végén.
- A problémafán szereplő okok, következmények és a kiemelt legfontosabb ok(ok) facilitátor általi írásos, kategorizált összesítése.
- A bemutatók során elhangzottak rövid jegyzetelése.
- A záró és a lépésenként beépített reflexiós kérdésekre adott válaszok témák szerinti összegzése.

Szükséges eszközök és feltételek

Terem, ahol van hely kiscsoportos munkára, valamint egy közös, plenáris bemutatásra.

- Flipchart papír – csapatonként 1–2 ív
- Post-it – csapatonként legalább 6–10 db (min. 3 ok + 3 következmény)
- Filctoll, zsírkréta, ceruza – csapatonként 1 készlet
- Vetítő az instrukciók kivetítéséhez – 1 db (opcionális)
- Óra vagy időzítő – 1 db